

NOVO U TEOLOGIJI

Ima još uvijek ljudi i to posebno u crkvenim krugovima, koji u gibanjima i preokretima našega vremena ne vide ništa nova. Ni sam Vatikanski Sabor II, što se novosti tiče, nije za njih od velikog značaja. Dozvolit će da je taj Sabor učinio nešto u vezi s liturgijom, drugo pak da je ostalo po starom. Je li to tako? Nas će u ovom članku posebno zanimati je li se u teologiji našega stoljeća, u teologiji naših dana što promijenilo ili je sve ostalo kao i prije.

Među pokretima što su se ovo zadnje vrijeme pojavili u Crkvi dajući joj svoje obilježje kao što su to biblijski, patristički, liturgijski, misionarski, ekumenski i dr., a koji su u aktima Drugoga Vatikanskog Sabora ozakonjeni, jedno posebno mjesto pripada pojavi teologije ljudskih stvarnosti ili, kako se to obično kaže, teologiji zemaljskih stvarnosti.

Kad moderni teolozi govore o toj teologiji onda oni misle na stvari, strukture, čine, čiji se glavni cilj nalazi u vidljivom svijetu kao što su to rad, tehnika, kultura, povijest, smrt, država i slično. Svaka od ovih stvari i ovih akcija traži teološko opravdanje svog postojanja i svog razvoja, svaka traži svoju teologiju.

A do pred malo vremena te teologije nije bilo.

Jednu vjernu sliku o donedavnom stanju teologije zemaljskih stvarnosti daje nam veliki francuski »Leksikon katoličke teologije«¹⁾. U predgovoru tog velikog djela njegov direktor piše doslovno: »Leksikon ima za cilj obraditi katoličku nauku, dokazuje te nauke i njezinu povijest... On obuhvaća po određenom planu i pod raznim vidovima sva pitanja koja mogu interesirati jednog teologa... On ih izlaže na način koji najbolje odgovara potrebama našeg vremena. On pomiruje naučavanje vjere sa rezultatima povijesti i drugih ljudskih znanosti... S punim ga povjerenjem mogu konsultirati nevjernici koji se žele točno i jasno informirati o katoličkim dogmama i teološkim pitanjima...«

Jedna grupa francuskih intelektualaca u potražnji nauke koja bi nam dala kršćansko i teološko značenje konkretnog, ljudskog angažiranja u svijetu, listala je ovaj Leksikon koji po riječima svog direktora »obuhvaća... sva pitanja koja mogu interesirati jednog teologa« i našla:

¹⁾ Radi se o »Dictionnaire de théologie catholique« u 15 velikih sve-saka. Prvi izišao 1930, a petnaesti 1950 u Praizu.

Pod PROFESIJA: jedan članak o »profesiji vjere«; pod ZANIMANJE: ništa; pod RAD: ništa; pod OBITELJ: ništa; pod ŽENA: ništa; pod PRIJATELJSTVO: ništa; pod SREĆA: trećina stupaca i onda te upućuje na članak o »blaženstvu«; pod ŽIVOT: jedan članak o »vječnom životu«; pod TIJELO: jedan članak o slavnim tjelesima; pod SEX: ništa; pod RADOST: ništa; pod EKONOMIJA: ništa; pod POLITIKA: ništa; pod VLAST: napokon jedan velik članak od 103 stupca o... »papinoj vlasti u zemaljskom redu«; pod TEHNIKA: ništa; pod ZNANOST: opet jedan veliki članak podijeljen u četiri točke: sveta znanost, Božje znanje, znanje anđela i odijeljenih duša, Kristovo znanje..., ali o onom što mi zovemo znanost (znanje): ništa; pod UMJETNOST: jedan dugi članak o... prastaroj kršćanskoj umjetnosti; pod LJEPOTA: ništa; pod OSOBA: jedan redak: »vidi hipostasa«; pod POVIJEST: ništa; pod ZEMLJA: ništa; pod SVIJET: ništa; pod LAIK i LAIKAT: ništa nego jedan članak o laicizmu koji je bio osuđeno kao hereza.

Vrlo je značajna ova konstatacija. Govori jasno o stanju teologije ima nekoliko godina. Bio bi to velik posao istražiti, zašto se teologija nije zanimala za zemaljske realnosti. No, nek nam ipak bude dozvoljeno učiniti kratku analizu ove problematike.

»... Čitava familija kršćanskih mislilaca poimala je odnos materije i duha s dualističkog stanovišta. Augustin je u tome prvak kršćanstva. Sveti Toma Akvinski je javno i službeno osumnjičen zato što je naučavao konsubstancijalnost duha i materije u čovjeku. Tijekom povijesti, ako ne uvijek u teoriji, a ono sigurno u mentalitetu, kršćanska je duhovnost uvijek bila sklona postojanju određenog predjela duše koji je izmicao tijelu da bi mogao biti mjesto susreta s Bogom. Bio je to psihološki dualizam koji je imao za posljednicu potcjenjivanje kako tijela tako i prisutnosti u materijalnom svijetu«, kaže Chenu²⁾.

Devetnaest se stoljeća kršćanstva, primjećuje Congar, interesiralo gotovo isključivo za Boga. Svijet sa svojim problemima bio je zaboravljen. Teologija je proponirala teze napravljene u školama, prenesene preko manuala, a da uopće nije vodila računa o ljudskim stvarnostima ni o konkretnim događajima povijesti i iskustva: njih se uglavnom donosilo kao prigovor, odgovaralo se na njih, pobijalo ih se i opravdavalo pobjedničku tezu. Stvorila se tako i podržavala standardna pozi-

²⁾ M. - D. Chenu, »Božji narod u svijetu«, Pariz 1966.

cija katoličkog bloka. Odnos između tog bloka i mnogostrukih strujanja ljudskog stvaralaštva i života bio je često obramben i apologetski. Teolozi, ako ne svi a ono bar velika većina među njima, nisu bili svjesni da je svijet postao stran tvrdnjama njihove vjere na kojima su oni umovali praveći distinkciju za distinkcijom.

Takav konzervativizam sistematske teologije blokirane u neoskolastici, nije bio sposoban suočiti se sa svojim vremenom.

Danas mi poznamo svijet i ovaj nam se nameće tako jako da su neke od kršćanskih tvrdnja, ako ne potisnute, a ono barem nadjačane očevidnošću što nam dolazi iz stvari. I teološko umovanje počinje voditi računa o onom što su ljudi otkrili o svijetu i o samima sebi.

Po prvi put poslije helenizma prešlo se preko dualističkog poimanja čovjeka, tako da se danas vidi mnogo bolje nego u prošlosti da ono što je specifično ljudsko nije potpuno dovršena stvarnost, nego zadatak što ima biti dovršen, ali i da je čovjek duhovan u dnu svoje tjelesnosti i obratno, da ljudsko vladanje pa bilo ono najduhovnije i najreligioznije, nosi pečat zemaljske tjelesnosti. Čovjek se ne može ostvariti nego u svijetu.

Da bi izvjesni aspekti neke istine došli na vidjelo, treba da sazrije vrijeme, da čovjek i teolog također mogu prihvatiti stanovište koje im dozvoljava da otkriju ovaj ili onaj aspekt istine koji je dotle bio nezapažen. Stoga i jest teološko umovanje zadnjih godina obilježeno svraćanjem pažnje ne na nadnaravne stvarnosti u sebi nego na odnos koji one imaju sa čovjekom, sa svijetom, s problemima i naukom drugih, pa zvali se oni ateisti ili odijeljeni kršćani.

S dvije strane je teologija bila usmjerivana u tom pravcu. Najprije vraćanjem na izvore. A u ovima, bili oni biblijski ili patristički, teologija nije nalazila Boga a da s njim nije našla čovjeka i sudbinu svijeta. S druge strane pitanja što joj ih je postavljao čovjek bila su tako duboka i tako hitna, da na njih nisu mogle dati zadovoljavajući odgovor formule što ih je ona baštinila. Zato se teologija koja se stvara, ne zadovoljava ponavljanjem stečenog kroz vjekove, a fiksanog jednom zauvijek u latinskim formulama. Teologija danas pita i odgovara, prihvaća istraživanja i nauku o čovjeku priznajući da i tu ima mnogo naučiti.

Tek su u nedavnoj prošlosti katolici počeli vjerovati u zemaljske realnosti gdje se na vidljiv i opipljiv način odražavaju one nadnaravne i spasonosne. Dato je, i to nedavno, ze-

leno svjetlo za razvoj nove teologije, koja se otvara prema svijetu, i materijalnom i duhovnom, a da se odveć ne vodi računa o starim, časnim, areopagitskim debatama.

Dovoljno je otvoriti knjige i članke što su napisani poslije drugog svjetskog rata da bismo se uvjerali, kako se u teologiji događa nešto nova, kako ona pokušava izići iz stanja u kojem se zadovoljavala sa samom sobom i kako pokušava suočiti se s novim stvarnostima, sa svijetom znanosti, ekonomije, s državom, kako bi uistinu bila aktivna u revolucionarnom formiranju svijeta.

Ova nastojanja oko teologije zemaljskih vrednota su ustvari dio borbe što je Crkva vodi za svijet, gdje je svijet ozbiljno uzet kao i Crkva, Crkva kao i svijet i gdje se jednako izbjegava doketizam, monotetizam, monofizitizam, kao nestorijanizam i deizam.

Formira se nova teologija, autentična teologija koja suočava premise vjere s rezultatima nauke i svijeta, teologija koju Učiteljstvo blagoslivlje.

Činjenica da već danas imamo teologiju povijesti, teologiju smrti, teologiju domovine, nekoliko pokušaja teologije rada, teologiju znanosti jasno govori, da se dogodilo nešto nova o čemu se prije par desetljeća ni slutiti nije moglo. Ništa što proponiraju nauke, nijedno pitanje što se odnosi na čovjeka i na svijet nije tuđe današnjoj živoj teologiji.

A to je stvarna novost i za najmanje upućenog u klasičnoj teološkoj problematici.

O. Ignacije Vugdelija

LITURGIJA — DUHOVNOST CRKVE

Pokret za obnovu liturgije osobito je zaslužan što se liturgiji dalo pravo mjesto u krugu teoloških znanosti i u duhovnom životu vjernika. Iz onog dekadentnog položaja rubricističke ere — kada je govor o teoretskoj strani — i neaktivnog sudjelovanja vjernika u svetim obredima — kada je govor o praktičnoj strani — mi smo svjedoci ne samo dužne restauracije liturgijskog duha nego i stvaraoči novog, našem vremenu prikladnog i potrebnog. I dok su pioniri liturgijskog pokreta morali, često puta, imati mnogo hrabrosti da bi uspjeli u svojim nastojanjima, a ponekad nalazili zapreke i kod odgovornih pastira, danas nama upravo odozgo dolaze inicijative i direktive u tom smislu. Sjetimo se za primjer samo činjenice